

**INTERVIEW MET JANNEKE DOE
& JEROEN CRAJÉ**

Frederique Vanneuville

Menselijk samenleven is niet mogelijk zonder onderlinge solidariteit. Maar hoe ver moet die gaan en welke vormen kan ze aannemen? *Tertio* bekijkt het thema deze zomer vanuit vijf verschillende invalshoeken.

“We leggen niet zomaar een pleister op de wonde”

Dat kloosters en abdijen geld geven aan goede doelen, is verre van uitzonderlijk. Wel opmerkelijk is dat de Nederlandse apostolische congregaties van de verschillende spirituele families daarvoor al bijna vijftig jaar geleden gezamenlijke structuren hebben opgezet. Op die manier steunen ze collectief onder meer een ruime waaier aan maatschappelijke en kerkelijke projecten in Nederland. “Het gaat om veel meer dan alleen de schenking van geld”, benadrukt Janneke Doe, ambtelijk secretaris van de KNR-PIN (Projecten in Nederland).

S

inds 2004 zijn de AMA (Adviescommissie Missionaire Activiteiten), KOS (Kommissie Onderlinge Solidariteit) en PIN (Projecten in Nederland) ondergebracht bij de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR). De voorstelling van hun werking is gebundeld in een folder met de titel *Delen is vermenigvuldigen*. Die Bijbels geïnspireerde slagzin werd bedacht door de PIN-werkgroep, waarvan Janneke Doe ambtelijk secretaris is. Naar eigen zeggen is ze niet het type dat graag veel spreekt, maar daarvan is niets te merken wanneer ze enthousiast over KNR-PIN begint te vertellen. “De schenkingen gebeuren allemaal in alle bescheidenheid en om de wereld beter te maken. Onze donateurs willen mee bouwen aan een wereld waar plaats is voor iedereen, en dat vanuit het evangelie en hun religieuze levenskeuze. Via KNR-PIN kunnen ze hun apostolaatswerk verderzetten, ook wanneer ze

het zelf fysiek niet meer kunnen. Hun schenkingen reduceren tot een pure gift van geld doet geen recht aan wat ze voor de PIN doen”, steekt ze van wal.

Kunt u de ontstaansgeschiedenis en werking van KNR-PIN wat toelichten?

“Net als in België kregen de verschillende religieuze instituten in Nederland heel veel aanvragen voor subsidie van allerhande initiatieven en projecten. Zij kwamen naar de KNR met de vraag hoe ze konden weten of die projecten en organisaties wel deugen. Ze hadden niet de tijd en de deskundigheid om dat zelf te beoordelen, en zo is onze dienstverlening ontstaan. Van de 170 KNR-leden zijn er dit jaar 95 die een donatie doen aan PIN. Dat is best een hoog aantal. Het is aan henzelf om te bepalen of ze al dan niet doneren. Een deel van de instituten heeft nog steeds een eigen giftenbeleid. Er

geldt dus geen enkele verplichting en iedereen draagt naar eigen vermogen bij. De donaties – variërend van 100 tot 10.000 en soms zelfs 100.000 euro – belanden in één pot. PIN is strikt genomen geen fonds; we bezitten het geld niet, we geven het alleen maar door aan de begunstigden, maar we acteren wel als één spreekbuis. Tot ongeveer 2015 legden we de projectaanvragen apart voor aan specifieke congregaties met de vraag of en met welk bedrag ze zo'n project wilden steunen. Nu werken we dus omgekeerd, met een verantwoording achteraf. We krijgen eerst het geld en zoeken dan zelf naar geschikte doelen. Een van de mooie kanten aan die collectieve aanpak is dat de kloosters die maar weinig middelen te besteden hebben aan dit soort steun, toch mee betrokken zijn bij de financiering van al die projecten. Ook dat beantwoordt aan een Bijbelse gedachte: het ‘penninkske van de weduwe’ wordt mee

Solidariteit onder Nederlandse religieuzen kent lange traditie

In Nederland werken de religieuze ordes en apostolische congregaties van verschillende spirituele families sinds 1975-'76 structureel samen om geld bijeen te brengen voor diverse doelen. Daartoe richtten ze de Adviescommissie Missionaire Activiteiten (AMA), de Kommissie Onderlinge Solidariteit (KOS) en de commissie Projecten in Nederland (PIN) op. Enkele jaren geleden werd daar nog het Fonds Gemeenschappelijke Belangen Religieuzen (FGBR) aan toegevoegd. Dat fonds beheert de middelen die door religieuze instituten voor een langere termijn beschikbaar zijn gesteld en geeft die uit volgens de specifieke bestemming die de schenkers hebben vastgelegd. De oprichting van die fondsen komt voort uit de bewuste keuze van de religieuze oversten om gezamenlijk actie te ondernemen vanuit onderlinge solidariteit. Een vorm van samenwerking die vrij uniek is in de wereld.

Gemeenschapsleven

Jeroen Crajé staat in voor de KOS, de werkgroep die geld van financieel draagkrachtige religieuze instituten beschikbaar stelt voor religieuze gemeenschappen die het financieel moeilijker hebben. “We ondersteunen investeringen die noodzakelijk zijn voor het leven van de gemeenschap zelf, zoals – heel gebruikelijk – de renovatie, het onderhoud en brandbeveiliging van de kloostergebouwen”, legt Crajé uit. KOS helpt ook met investeringen

die voor een gemeenschap nodig zijn om structurele inkomsten te kunnen genereren, tenminste als die passen binnen de leefregel van dat religieuze instituut. Denk aan een gastenverblijf of een kleine bierbrouwinstallatie.

Corona- en energiecrisis

“De afgelopen jaren zijn er nieuwe thema's bij gekomen. Eerst was er de coronacrisis die erg moeilijk is geweest voor gemeenschappen die hun gastenverblijf moesten sluiten of waar de brouwerij of een andere bron van inkomsten stilviel. Via de KOS is er veel geld beschikbaar gesteld om die instituten extra te ondersteunen, want vanuit de overheid kwam er geen compensatie.” De oorlog in Oekraïne bracht nog een ander thema naar voren: energie. “Helaas is ons collectief energiecontract erg ongunstig uitgevallen doordat het net op het verkeerde moment moest worden verlengd”, gaat Crajé verder. “Ook daar helpt KOS met het betalen van de factuur, althans op voorwaarde dat de gemeenschappen effectieve maatregelen treffen om het energieverbruik te beperken en een energiescan laten uitvoeren. Op basis van die scans wordt nu geïnvesteerd in bijvoorbeeld zonnepanelen en isolatie, wat eveneens mede vanuit de onderlinge solidariteit gefinancierd wordt. We grijpen de energiecrisis aan als een ideale kans voor verduurzaming. Het engagement voor een duurzame omgang met onze aarde past immers goed bij het religieuze leven.”

Jeroen Crajé. © KNR

En wat met de vergrijzing? “Dat is zeker een uitdaging, ook voor onze werking. Bijna negentig religieuze instituten – dat is meer dan de helft van de leden van de KNR – doen een bijdrage voor wie het minder goed hebben. Het aantal donaties neemt af, maar het mooie is dat we dat niet zien in het totaalbedrag, want andere instituten compenseren dat verlies ruimschoots. Een mooi signaal van de waardering van ouder wordende instituten voor de gemeenschappen die wel toekomst in zich dragen. Die laatste lijken enerzijds vooral de oude ordes te zijn – dominicanen, franciscanen, trappisten... –, en anderzijds enkele nieuwere bewegingen, zoals de broeders van Sint-Jan, de dominicanessen van Sint-Cecilia uit Nashville en de blauwe zusters. Die gemeenschappen zijn niet altijd de meest draagkrachtige en daar is vaak behoefte aan ondersteuning. Het is mooi dat de religieuze instituten opstaan om elkaar met al die uitdagingen te helpen.”

KNR-PIN ondersteunt alleen projecten die passen bij het charisma van de religieuzen zelf en bij de traditie waarin zij zich altijd hebben ingezet voor Kerk en maatschappij. “Dat is het belangrijkste criterium bij de selectie”, verzekert Janneke Doe. © KNR

in rekening gebracht. Via een jaarverslag geven we de donateurs een overzicht van alle projecten die we hebben gesteund. Het zou ondoenbaar zijn om hen alle 95 individueel te informeren over waar hun geld precies naartoe is gegaan, en dat verwachten ze ook niet. In het verslag lichten we wel de projecten op die het meest aansluiten bij hun apostolische activiteiten. Het is altijd bijzonder om blij reacties te ontvangen dat de projecten echt goed bij hen passen. Het is voor ons een bevestiging dat we op de goede weg zitten.”

Op basis waarvan beoordelen jullie de aanvragen?

“Voor ons is het belangrijkste criterium: hoe kijken de religieuzen naar zo’n project of organisatie? Herkennen zij zichzelf daarin? De projecten moeten passen bij het charisma van de religieuzen zelf en bij de traditie waarin zij zich altijd hebben ingezet voor Kerk en maatschappij, vanuit de evangelische waarden van vrede, gerechtigheid en verzoening. Die link moet er daadwerkelijk zijn. Daarnaast moeten de projecten vraaggericht zijn, beperkt in de tijd, voldoende transparant, uitgaande van een gezonde organisatie en gedragen door vrijwilligers. We hebben vijf adviseurs die de projecten beoordelen aan de hand van deze criteria. Dat zijn vrijwilligers. Ze doen dat naast hun werk of in hun pensioentijd en krijgen daarvoor een louter symbolische vergoeding. Ze zijn aanwezig wanneer hun adviezen worden besproken in de werkgroep, die uit religieuzen en geassocieerden van religieuze instituten bestaat. Die denken soms anders over een project dan het advies aangeeft, bijvoorbeeld wanneer de religieuzen vanuit hun achtergrond een sterke affiniteit hebben met een bepaalde doelgroep, zoals moeilijk opvoedbare kinderen. Die verschillende visies leiden tot mooie gesprekken.”

“We richten ons met name op kleine initiatieven. Ook dat past in de traditie van de religieuzen: zij beginnen ergens waar de nood hoog is en waar niemand anders zich om die nood bekommert. Ze springen in dat gat en daar ontwikkelen ze iets dat gaandeweg uitgroeit tot iets groters. Vanuit die gedachte zoekt KNR-PIN projecten te ondersteunen die eveneens nieuw en vernieuwend zijn en die ook in zo’n gat gesprongen zijn. De thema’s variëren met het veranderen van de tijdgeest: nu is armoedebestrijding een hot item, tien jaar geleden was dat de crisis in de opvang van vluchtelingen.”

Kennen die kleine projecten voldoende de weg naar KNR-PIN? Is er een zekere garantie voor een rechtvaardige verdeling van de beschikbare middelen?

“We krijgen aanvragen vanuit heel Nederland, maar uiteraard komen de meeste van de Randstad, omdat daar de noden het snelst zichtbaar zijn. Alles wat op ons pad komt, nemen we in behandeling. Daarbij heb ik nog niet gemerkt dat organisaties die ons geld goed kunnen gebruiken, ons niet weten te vinden. Wij hoeven dus niet zelf op zoek te gaan naar die kleine initiatieven. Omgekeerd kunnen wij dankzij de mogelijkheden die ontstaan door die collectieve vorm van solidariteit, de krachten bundelen met andere particuliere fondsen – waaronder ook katholieke caritatieve initiatieven – om ook aan grotere projecten bij te dragen. Elk apart beschikken onze leden daarvoor vaak niet over de nodige kennis of middelen, maar samen lukt het wel. Een goed voorbeeld daarvan is het Fonds Kleine Armoede Hulp dat sinds de coronapandemie steun biedt aan burgerinitiatieven die de armoede in de wijk proberen

te bestrijden. Het geld komt van ruim dertig fondsen. Door zo iets samen te doen, zie je sneller welke problemen gemeenschappelijk zijn in bepaalde steden of wijken. Vervolgens signaleren we aan de overheid wat daar gaande is en sporen we hen aan om daar iets aan te doen. Zo hebben we steeds ook een aanjaagfunctie.”

Het gaat dus over meer dan het louter caritatieve schenken van geld?

“Jazeker. Vaak is er een zeker misverstand over het geven van giften. We leggen niet zomaar een pleister op de wonde. KNR-PIN is een verlengstuk van het apostolaatswerk van de religieuze instituten. We gaan mee op zoek naar structurele oplossingen voor noden in Kerk en samenleving. Een goed voorbeeld daarvan is de werkgroep vluchtelingen en educatie waarvoor we met andere fondsen een bedrag bij elkaar geschaapt hebben. Die middelen hebben we ter beschikking gesteld aan een kenniscentrum dat gespecialiseerd is in onderwijs van vluchtelingenkinderen, van wie de meeste een taalachterstand hebben en getraumatiseerd zijn of andere psychische problemen hebben. Met dat geld kon speciaal voor die kinderen een leermethodiek worden ontwikkeld. Eigenlijk is zo iets een zaak voor het Ministerie van Onderwijs, maar dat wilde het kenniscentrum niet financieren zolang ze daar niet iets op tafel konden leggen waarvan ze konden aantonen dat het goed werkte. Daarom hebben wij dat project gesteund, als aanjager. Vervolgens is het effectief door de overheid opgepikt. Die heeft die onderwijsmethodiek nu omarmd en past ze overall structureel toe. Dat had niet gekund zonder iets als de KNR-PIN waarin de religieuzen gemeenschappelijk optreden en die namens de religieuzen samen met andere fondsen kan optrekken voor een gemeenschappelijk doel.”

U vermeldde reeds armoedebestrijding en vluchtelingenwerk. Zijn er nog andere aandachtsvelden?

“We ondersteunen ook projecten rond vorming en empowerment, waar mensen weer in hun eigen kracht worden gezet. Het uitgangspunt is ook hier dat het niet aanbod- maar vraaggestuurd moet zijn. Niet iets belerends dat van bovenaf wordt opgelegd, maar projecten waarin mensen leren de regie weer in eigen handen te nemen. Denk aan taal- of schuldhulpmaatjes, of aan dagbesteding voor mensen zonder papieren waar ze bijvoorbeeld fietsen leren repareren of een kappersopleiding of schrijfcursus volgen. Projecten rond kerkopbouw financieren we eveneens. Het gaat dan hoofdzakelijk over categoriale pastoraal – pastorale zorg voor drugsverslaafden, jongeren, studenten... –, maar ook over initiatieven voor eigentijdse geloofsbeleving en vernieuwing van geloofsgemeenschappen. Ten slotte is er nog de financiering van onderzoek. Voorheen gaven we structurele financiële steun aan onderzoeksinstituten die gelieerd zijn of waren aan de religieuze instituten. Sinds dit jaar gebeurt ook dat alleen nog projectmatig en ondersteunen we alleen nog onderzoek dat inhoudelijk rechtstreeks aansluit bij de religieuze tradities en dat gericht is op prak-

tijktoepassingen, zodat de onderzoeksresultaten na afloop niet ergens in een laasje verdwijnen. Een voorbeeld daarvan is het Franciscaans Studiecentrum dat onderzoekt hoe de franciscaanse spiritualiteit verder kan worden gedragen na voltooiing van de franciscaanse religieuze gemeenschappen.”

Heeft de vergrijzing van de religieuze gemeenschappen een impact op de donaties?

“In alle eerlijkheid hadden we verwacht dat het aantal donaties de afgelopen jaren zou gaan dalen, maar tot op heden blijft dat peil redelijk stabiel. Jaarlijks ontvangen we gemiddeld rond de twee miljoen euro. Daarvan rekenen we in totaal ongeveer 10 procent bureaunkosten. De religieuze instituten blijven dus gul. Ze zien hoe anderen het overnemen en dat die mensen zich met evenveel vuur en passie inzetten voor een betere wereld waar ook de kwetsbaren meetellen en waar mensen uit de marge aan boord worden gehaald. Dat die projecten dat mogelijk vanuit een andere achtergrond of motivatie doen, vinden ze niet erg. Ze vinden het mooi om te zien dat het werk verdergaat en dat de Kerk er in die zin nog steeds is. Je staat verbaasd over het grote aantal mooie initiatieven in Nederland. Heel vaak blijven ze onderbelicht, ook in het nieuws. Zoveel mensen zetten zich in voor anderen!”

Kunnen niet-katholieke initiatieven steun van jullie krijgen?

“Ja, maar alleen als ze oecumenisch opgevat zijn. We stimuleren de interreligieuze dialoog en dus steunen we onder meer protestantse projecten voor straatpastoraat. Religieuzen zijn de luis in de pels en zo voelen ze zich ook. Vandaar de steun aan protestantse, joodse of islamitische projecten, tenminste – nogmaals – als ze oecumenisch opgevat zijn.”

Gaan jullie nog eens vijftig jaar door?

“Ik hoop het! (lacht) Wie weet. Zolang er religieuzen zijn, is er solidariteit en barmhartigheid. De toezeggingen voor donaties lopen nog altijd gelijkmatig en de werkgroep KNR-PIN bestaat tot op heden uitsluitend uit religieuzen en geassocieerden van de donerende instituten. Niet alleen daarin onderscheiden we ons van andere fondsen. In de regel verwachten die een aantoonbare impact en resultaten – *return on investment*, zeg maar. Ze geven vaak slechts een deel van het bedrag bij de start van een project. De rest komt pas nadat ze een goede verantwoording hebben ontvangen. Soms geven ze zelfs het volledige bedrag pas na afloop van het project. Zo gaan wij niet te werk. Wij evalueren en screenen op voorhand grondig en handelen vervolgens vanuit vertrouwen. Wij schenken het geld gewoon bij de aanvang van een project en stellen nagenoeg nooit voorwaarden. En wat impact betreft: een geluksfactor – iemand die opnieuw zelfvertrouwen krijgt en zich weer lekker in zijn vel voelt – is ook een vorm van impact, ook al kan je die niet vertalen in cijfers en geld.” III

www.knr.nl/over-krn/projectfinanciering

“We gaan op zoek naar structurele oplossingen voor noden in Kerk en samenleving.”